

EINDTERMEN EN LEERPLANDOELN LEERJAAR 3 EN 4

MODULE 1: HOE VERLOOPT HET LEVEN IN ONZE KLASKORF?

EINDTERMEN

Mens:

- 1.4 De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.
- 1.7 De leerlingen hebben aandacht voor de onuitgesproken regels die de interacties binnen een groep typeren en zijn bereid er rekening mee te houden.

Natuur:

- 1.5 De leerlingen kunnen bij organismen kenmerken aangeven die illustreren dat ze aangepast zijn aan hun omgeving.

LEERPLANDOELN ZILL

 OWsa1	<p>Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen op verschillende manieren samenleven en groepen vormen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-10j Onderzoeken, vaststellen en illustreren van kenmerken van groepen: de samenstelling, de grootte, geldende omgangsvormen en regels, symbolen en tekens ...
 OWna1	<p>De natuur actief opzoeken en waarderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Het waardevolle van de natuur ervaren - zich verwonderen over de natuur en er zich over uitdrukken.
 OWna2	<p>In verschillende biotopen vaak voorkomende organismen waarnemen, onderzoeken, benoemen en ordenen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4-10j Organismen uit de eigen omgeving op een eenvoudige wijze ordenen aan de hand van zelfgekozen criteria. • 7-12j In een beperkte verzameling van organismen gelijkenissen en verschillen onderzoeken: lichaamsbouw van mensen en dieren, uiterlijk en gedrag van organismen, verschillende organismen van dezelfde soort ...
 OWna5	<p>Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe levende organismen door een specifieke (lichaams)bouw, houding of handeling aangepast zijn om in hun omgeving te functioneren en te overleven.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4-12j Illustreren hoe bepaalde houdingen of handelingen van organismen wijzen op en aanpassing aan hun omgeving.
 IVzv1	<p>Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-10j Voor zichzelf betekenis geven aan verschillende keuzes - de eigen keuze uitleggen - de factoren die een keuze beïnvloeden bespreken - nadenken over alledaagse keuzes - voor- en nadelen van een keuze benoemen - verantwoordelijkheid dragen voor een genomen beslissing - andermans keuzes voorspellen en respecteren.

 IVzv3	<p>Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4-12j Een activiteit, taak, opdracht individueel of in kleine groep plannen en organiseren in functie van een vooropgesteld doel - het nodige materiaal kiezen, bij de hand halen en op een geëigende wijze hanteren - na gebruik materiaal zorgzaam opbergen - hun werkhouding afstemmen op een vooropgesteld doel.
 IVoc5	<p>Informatiebronnen hanteren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-12j Relevante bronnen selecteren - op hun niveau verschillende informatiebronnen zelfstandig gebruiken.
 SErv3	<p>Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-12j Meewerken aan een grotere groepsopdracht - kunnen samenwerken met anderen rond een gemeenschappelijk idee of doel - samenwerken met anderen ondanks verschillen. • 9-12j Zich samen verantwoordelijk voelen voor iets - gezamenlijke doelen bepalen en nastreven - groep vormen en blijven, ook bij eventuele strubbelingen - bij de samenwerking gedrag en taal op elkaar afstemmen. • 9-12j Elkaars rol en taakbesef bespreken.
 IKwn2	<p>Gewetensvol en verantwoord handelen.</p>

LEERPLANDOELEN OVSG

WO-NAT-02.07a	De leerlingen geven bij dieren kenmerken aan waaruit hun aangepastheid blijkt aan omgevingsinvloeden.
WO-NAT-03.08a	De leerlingen kunnen in een beperkte verzameling van levende wezens gelijkenissen en verschillen ontdekken, een eigen ordening aanbrengen en verantwoorden deze op basis van minstens één criterium.
WO-MNS-SC-1.2.7	De leerlingen kunnen een situatie, een handeling vanuit verschillende gezichtspunten bekijken en beoordelen.
WO-MNS-SC-1.2.9	De leerlingen kunnen rekening houden met het perspectief van de ander in de keuze van het eigen handelen.
WO-MNS-SC-1.3.2	De leerlingen begrijpen dat samenwerken noodzakelijk kan zijn om een bepaald doel te bereiken.
WO-MNS-SC-1.3.3	De leerlingen beseffen dat regels en afspraken situatiegebonden kunnen zijn.
WO-MNS-SC-1.3.4	De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.
WO-MNS-SC-1.3.5	De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.
WO-MNS-SC-1.3.11	De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.
WO-MNS-SV-2.6.3	De leerlingen kunnen een beperkt aantal regels en afspraken nakomen.
WO-MNS-SV-2.12.5	De leerlingen kunnen met hulp van een volwassene regels en een taakverdeling afspreken met het oog op een vlotte groepswerking bij een spel of taak .
WO-MNS-SV-2.12.5	De leerlingen kunnen zelfstandig regels en een taakverdeling afspreken met het oog op een vlotte groepswerking bij een spel of taak .

- WO-MNS-SV-2.12.6 De leerlingen kunnen de regels en de taakverdeling die in de groep afgesproken werden, naleven en controleren of de anderen dit ook doen.
- WO-MNS-SV-2.12.8 De leerlingen kunnen overleggen naar aanleiding van een groepsopdracht.
- WO-MNS-SV-2.12.10 De leerlingen herinneren anderen aan de bedoeling van het samenwerken. Ze geven blijk de intentionaliteit van de opdracht in gedachten te houden.
- WO-MNS-SV-2.12.11 De leerlingen zijn bereid rekening te houden met de onuitgesproken regels die de interacties binnen hun groep bepalen.
- WO-NAT-01.08 De leerlingen kunnen op hun niveau (evt. met behulp van een volwassene), eenvoudige bronnen hanteren om meer te weten te komen over de natuur en het milieu.

LEERPLANDOELEN GO!

- 31201 Een taak binnen de groep op een verantwoordelijke wijze oppakken.
- 31202 Samenwerken met anderen in de groep, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.
- 31203 Met eigen voorbeelden illustreren hoe een groep tot gedragen democratische beslissingen kan komen waarbij ook rekening gehouden wordt met minderheidsstandpunten.
- 31204 De eigen bijdrage en de eigen rol of verantwoordelijkheid in een groep/klasgroep/schoolgroep/gezin/ buurt/... omschrijven.
- 31205 Bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken.
- 31210 De klasregels en de schoolregels die voor hen van toepassing zijn opsommen.
- 31211 Aangeven dat er binnen de eigen groep afspraken nodig zijn.
- 31212 Afspraken maken over aspecten van het werk of het samenleven in de groep en deze vastleggen in pictogrammen of tekst.
- 31213 Met hulp van de leraar gemaakte afspraken in een groep evalueren en zo nodig verfijnen of bijstellen.
- 32312 Met voorbeelden illustreren hoe dieren soms nuttig, soms schadelijk kunnen zijn voor de mens (boerderijdieren, insecten, ongedierte ...).
- 32403 Bij dieren kenmerken opsommen waardoor hun aangepastheid blijkt aan o.m. de voeding (bijv. gebit, scherppte van de tanden, grootte van het dier, snelheid ...), het klimaat, de seizoenen (bijv. vacht, winterslaap, voedsel stockeren, vogeltrek ...) en hun vijanden (bijv. snelheid, schutkleur, zintuigen ...).

MODULE 2: HOE PRATEN BIJEN? HOE PRATEN WIJ MET ELKAAR?

EINDTERMEN

Mens:

- 1.4 De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.
- 1.5 De leerlingen tonen de bereidheid zich te oefenen in omgangswijzen met anderen waarin ze minder sterk zijn.
- 1.7 De leerlingen hebben aandacht voor de onuitgesproken regels die de interacties binnen een groep typeren en zijn bereid er rekening mee te houden.

Natuur:

- 1.5 De leerlingen kunnen bij organismen kenmerken aangeven die illustreren dat ze aangepast zijn aan hun omgeving.

Nederlands:

- 4.8 De leerlingen ontwikkelen bij het realiseren van de eindtermen voor spreken, luisteren de volgende attitudes:
  - luister-, spreekbereidheid;
  - plezier in luisteren, spreken;
  - bereidheid tot nadenken over het eigen luister-, spreekgedrag;
  - bereidheid tot het naleven van luister-, spreekconventies;
  - weerbaarheid.

LEERPLANDOELEN ZILL

 TOtg4	Modeling en schriftelijk willen en durven communiceren en het nut daarvan inzien.
 TOtg5	Bereid zijn om taal correct, verzorgd en gepast te gebruiken.
 TOmn2	Een mondelinge boodschap overbrengen. <ul style="list-style-type: none"> • Spontaan vertellen (over gevoelens, ervaringen, gedachten, handelingen, verwachtingen).
 TOmn3	Actief deelnemen aan een gesprek. <ul style="list-style-type: none"> • Gesprek in kleine kring of groep.
 OWna1	De natuur actief opzoeken en waarderen. <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Het waardevolle van de natuur ervaren - zich verwonderen over de natuur en er zich over uitdrukken.
 OWna2	In verschillende biotopen vaak voorkomende organismen waarnemen, onderzoeken, benoemen en ordenen. <ul style="list-style-type: none"> • 7-10j Kenmerken van biotopen waarnemen, onderzoeken en erover in interactie gaan.
 OWna5	Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe levende organismen door een specifieke (lichaams)bouw, houding of handeling aangepast zijn om in hun omgeving te functioneren en te overleven. <ul style="list-style-type: none"> • 4-12j Illustreren hoe bepaalde houdingen of handelingen van organismen wijzen op en aanpassing aan hun omgeving.

 SErv4	<p>Bewust sociale rollen opnemen die zowel het individueel als het groepsbelang ten goede komen in diverse situaties en contexten.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Zich present stellen > 6-12j In een grote of minder vertrouwde groep over zichzelf vertellen - oogcontact maken met anderen in de groep.
 SEiv1	<p>Zich inleven in anderen, andere standpunten en situaties, zonder de eigen identiteit te verliezen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Zich inleven in anderen in situaties die dicht bij de eigen belevingswereld liggen - ervaren hoe men eenzelfde situatie op dezelfde wijze of anders kan beleven en er verschillend op kan reageren. • 8-12j Belangstelling tonen voor anderen, hun standpunten en voor andere situaties - oprechte empathie tonen.
 IVzv2	<p>Op een efficiënte manier informatie en leerervaringen opnemen, verwerken, weergeven (delen) en deze onthouden en inzetten bij nieuwe ervaringen en in complexere situaties.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-12j Zich met hulp bewust worden van de kennis, vaardigheden, inzichten en attitudes die men gaandeweg verwerft - verworven en nieuwe leerinhouden met elkaar verbinden - hierover met anderen communiceren.
 IVzv4	<p>Specifieke strategieën inzetten om vragen, opdrachten, uitdagingen en problemen efficiënt aan te pakken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Strategieën inzetten om informatie te verkrijgen, te verwerken en te delen.

LEERPLANDOELEN OVSG

WO: Mens:

WO-MNS-SV-2.2.3	De leerlingen stellen op een adequate wijze vragen.
WO-MNS-SV-2.3.1	De leerlingen wachten hun beurt af.
WO-MNS-SV-2.3.6	De leerlingen gaan op een spontane en respectvolle wijze om met leeftijdsgenoten.
WO-MNS-SV-2.3.7	De leerlingen kunnen voor een andere visie/mening waardering opbrengen en deze uiten.
WO-MNS-SV-2.3.8	De leerlingen tonen bereidheid zich te oefenen in omgangsvormen met anderen waarin ze minder sterk zijn.
WO-MNS-SV-2.4.2	De leerlingen kunnen en durven voor hun eigen meningen en wensen op een begrijpbare en aanvaardbare wijze opkomen.
WO-MNS-SV-2.5.3	De leerlingen kunnen een initiatief voor een gespreksonderwerp of voor de oplossing van een probleem verwoorden.
WO-MNS-SV-2.6.1	De leerlingen kunnen instemming betonen.
WO-MNS-SV-2.7.4	De leerlingen kunnen kritisch luisteren.
WO-MNS-SV-2.8.1	De leerlingen durven binnen de klasgroep naar voren treden.
WO-MNS-SV-2.8.3	De leerlingen durven voor hun mening op een aanvaardbare manier opkomen.
WO-MNS-SV-2.9.2	De leerlingen respecteren het vertrouwen van een ander.
WO-MNS-SV-2.9.3	De leerlingen kunnen zich, waar nodig, op de achtergrond of afzijdig houden.
WO-MNS-SV-2.11.1	De leerlingen kunnen duidelijk hoorbaar (goed articuleren, voldoende luid, ..) spreken.
WO-MNS-SV-2.11.4	De leerlingen kunnen op passende wijze aangeven dat ze zelf aan het woord willen komen.

- WO-MNS-SV-2.11.5 De leerlingen kunnen de ander laten uitspreken en niet onnodig in de rede vallen.
- WO-MNS-SV-2.11.7 De leerlingen kunnen in ik-termen spreken.
- WO-MNS-SV-2.11.9 De leerlingen kunnen nagaan of zij de ander(en) goed begrepen hebben.
- WO-MNS-SV-2.11.11 De leerlingen kunnen een gesprek afronden.
- WO-MNS-SV-2.11.12 De leerlingen kunnen op elkaar inspelen (verbaal/non-verbaal): niet naast elkaar praten.
- WO-MNS-SV-2.11.13 De leerlingen kunnen het actief luisteren en het zelf spreken evenwichtig afwisselen.
- WO-MNS-SV-2.12.9 De leerlingen kunnen aanmoedigen, complimentjes maken, schouderklopjes geven.
- WO-MNS-SC-1.1.4 De leerlingen drukken in een niet-conflictgeladen situatie eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit.
- WO-MNS-SC-1.2.3 De leerlingen kunnen gevoelsuitdrukkingen, gedachten en bedoelingen van de andere(n) herkennen en benoemen.
- WO-MNS-SC-1.2.4 De leerlingen kunnen zich voorstellen wat de ander denkt, bedoelt en voelt.

WO: Natuur:

- 32403 Bij dieren kenmerken opsommen waardoor hun aangepastheid blijkt aan o.m. de voeding (bijv. gebit, scherpte van de tanden, grootte van het dier, snelheid ...), het klimaat, de seizoenen (bijv. vacht, winterslaap, voedsel stockeren, vogeltrek ...) en hun vijanden (bijv. snelheid, schutkleur, zintuigen ...).

Nederlands: Luisteren en spreken:

- NL-SPR-DV-D04-01-01 De leerlingen kunnen hun spreken controleren om na te gaan of zij hun doel bereikt hebben.
- NL-SPR-DV-D04-01-02 De leerlingen kunnen hun spreken controleren om na te gaan of zij rekening gehouden hebben met hun publiek.
- NL-SPR-DV-D04-02-01 De leerlingen kunnen hun spreken controleren om na te gaan of zij de passende informatie hebben doorgegeven.
- NL-SPR-DV-D04-02-02 De leerlingen kunnen hun spreken controleren om na te gaan of zij de informatie zo hebben doorgegeven dat de luisteraar die begrijpt.
- NL-SPR-DV-D04-03-01 De leerlingen kunnen hun spreektaak controleren om na te gaan of zij luid genoeg gesproken hebben.
- NL-SPR-DV-D04-03-02 De leerlingen kunnen hun spreektaak controleren om na te gaan of zij in een passend tempo gesproken hebben.
- NL-SPR-DV-D04-03-03 De leerlingen kunnen hun spreektaak controleren om na te gaan of zij goed gearticuleerd hebben.
- NL-SPR-DV-D04-03-04 De leerlingen kunnen hun spreektaak controleren om na te gaan of zij met een goede intonatie hebben gesproken.
- NL-SPR-DV-D04-04-01 De leerlingen kunnen hun spreken controleren door te antwoorden op de controlevragen.
- NL-SPR-DV-D04-04-02 De leerlingen kunnen hun spreken controleren door te antwoorden op controlevragen over één aspect van de spreektaak.
- NL-SPR-DV-D04-04-03 De leerlingen kunnen hun spreken controleren door te antwoorden op controlevragen over verschillende aspecten van de spreektaak.
- NL-SPR-DV-D05-01-01 De leerlingen kunnen aan de hand van commentaar van medeleerlingen hun spreektaak beoordelen op het vlak van het effect van het spreken.

LEERPLANDOELEN GO!

WO:

Mens en maatschappij:

- 31103 In een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderungen spontaan uitdrukken.
- 31113 Tonen in hun omgang met anderen respect en waardering.
- 31329 In concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.

Natuur:

- 32403 Bij dieren kenmerken opsommen waardoor hun aangepastheid blijkt aan o.m. de voeding (bijv. gebit, scherppte van de tanden, grootte van het dier, snelheid ...), het klimaat, de seizoenen (bijv. vacht, winterslaap, voedsel stockeren, vogeltrek ...) en hun vijanden (bijv. snelheid, schutkleur, zintuigen ...).

Nederlands: Mondelingen taalvaardigheid:

- 11103 Bereid zijn om te luisteren en te spreken en zich in te leven in de boodschap.
- 11104 Plezier beleven aan luisteren en spreken.
- 11105 Bereid zijn na te denken en te reflecteren over het eigen luister- en spreekgedrag.
- 11106 Bereid zijn om in communicatie met anderen respect en waardering op te brengen.
- 11107 Bereid zijn om spontaan te spreken.
- 11108 Bereid zijn de luister- en spreekconventies na te leven.
- 11109 Zich voldoende kritisch en weerbaar opstellen bij het luisteren en spreken met leeftijdsgenoten.
- 11422 In een gesprek nagaan of de anderen hen begrijpen.
- 11423 In een gesprek verbaal en non-verbaal op elkaar inspelen.
- 11424 In een gesprek bij het onderwerp blijven.
- 11425 In een gesprek de ander laten uitspreken en niet onnodig in de rede vallen.
- 11426 In een gesprek actief luisteren en zelf spreken evenwichtig afwisselen.

MODULE 3: HEEFT DE NATUUR BIJEN NODIG?

EINDTERMEN

1. Relatiewijzen
- 1.2 De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen.
- 1.6 De leerlingen kunnen kritisch zijn en een eigen mening formuleren.
- 1.9 De leerlingen kunnen ongelijk of onmacht toegeven, kritiek beluisteren en eruit leren.
2. De leerlingen kunnen in functionele situaties een aantal verbale en niet-verbale gespreksconventies naleven.

Natuur

- 1.3 De leerlingen kunnen in een beperkte verzameling van organismen en gangbare materialen gelijkenissen en verschillen ontdekken en op basis van minstens één criterium een eigen ordening aanbrengen en verantwoorden.
- 1.5 De leerlingen kunnen bij organismen kenmerken aangeven die illustreren dat ze aangepast zijn aan hun omgeving.
- 1.6 De leerlingen kunnen illustreren dat de mens de aanwezigheid van organismen beïnvloedt.
- 1.24 De leerlingen kunnen met concrete voorbeelden uit hun omgeving illustreren hoe mensen op positieve, maar ook op negatieve wijze omgaan met het milieu.
- 1.26 De leerlingen tonen respect en zorg voor de natuur vanuit het besef dat de mens voor zijn levensbehoeften afhankelijk is van het natuurlijk leefmilieu.

LEERPLANDOELEN ZILL

IVzv1

Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen.

- 7-10j Voor zichzelf betekenis geven aan verschillende keuzes - de eigen keuze uitleggen - de factoren die een keuze beïnvloeden bespreken - nadenken over alledaagse keuzes - voor- en nadelen van een keuze benoemen - verantwoordelijkheid dragen voor een genomen beslissing - andermans keuzes voorspellen en respecteren.

IVzv2

Op een efficiënte manier informatie en leerervaringen opnemen, verwerken, weergeven (delen) en deze onthouden en inzetten bij nieuwe ervaringen en in complexere situaties.

- 5-12j Zich met hulp bewust worden van wat men nodig heeft om te leren - inzicht hebben in de eigen leerprocessen.
- 5-12j Zich met hulp bewust worden van de kennis, vaardigheden, inzichten en attitudes die men gaandeweg verwerft - verworven en nieuwe leerinhouden met elkaar verbinden - hierover met anderen communiceren.
- 5-12j Wat men in een bepaalde situatie heeft geleerd, op een voldoende flexibele wijze aanwenden in gevarieerde situaties opnieuw toepassen (transfer leggen) - eigen grenzen verleggen.

IVzv4

Specifieke strategieën inzetten om vragen, opdrachten, uitdagingen en problemen efficiënt aan te pakken.

- 2.5-12j Strategieën inzetten om informatie te verkrijgen, te verwerken en te delen.

 IVoc1	<p>Nieuwsgierig zijn naar en bereidheid tonen om het nieuwe te ontdekken en erover te leren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Zich onbevangen en spontaan openstellen voor het nieuwe - zich laten inpalmen door verrassende dingen rondom hen - zich in het verkennen en beoordelen van nieuwe dingen niet laten leiden door clichés en vooroordelen.
 IVoc5	<p>Informatiebronnen hanteren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-12j Relevante bronnen selecteren - op hun niveau verschillende informatiebronnen zelfstandig gebruiken.
SErv3	<p>Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 5-12j Gericht samenwerken in duo of kleine groep - iets aan elkaar kunnen uitleggen - voorstellen formuleren om tot een gezamenlijk antwoord te komen bij vragen. • 5-12j Meewerken aan een grotere groepsopdracht - kunnen samenwerken met anderen rond een gemeenschappelijk idee of doel - samenwerken met anderen ondanks verschillen. • 9-12j Zich samen verantwoordelijk voelen voor iets - gezamenlijke doelen bepalen en nastreven - groep vormen en blijven, ook bij eventuele strubbelingen - bij de samenwerking gedrag en taal op elkaar afstemmen. • 9-12j Elkaars rol en taakbesef bespreken.
SEiv1	<p>Zich inleven in anderen, andere standpunten en situaties, zonder de eigen identiteit te verliezen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8-12j Belangstelling tonen voor anderen, hun standpunten en voor andere situaties - oprechte empathie tonen.
IVzv5	<p>Op een constructieve manier met feedback omgaan.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 8-12j Taakgebonden feedback geven aan en ontvangen van leeftijdsgenoten. • 8-12j De eigen en andermans inspanning inschatten en waarderen. • 8-12j Gepast reageren op feedback - op basis van waardevolle feedback het eigen handelen evalueren en (pro-actief) bijsturen.
 OWna1	<p>De natuur actief opzoeken en waarderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Het waardevolle van de natuur ervaren - zich verwonderen over de natuur en er zich over uitdrukken. • 4-12j Waardering tonen voor de aanwezigheid van organismen in de omgeving - afkeuring tonen ten aanzien van negatief gedrag tegenover de natuur.
 OWna2	<p>In verschillende biotopen vaak voorkomende organismen waarnemen, onderzoeken, benoemen en ordenen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Vaak voorkomende organismen uit de eigen omgeving waarnemen, herkennen en onderzoeken. • 7-12j In een beperkte verzameling van organismen gelijkenissen en verschillen onderzoeken: lichaamsbouw van mensen en dieren, uiterlijk en gedrag van organismen, verschillende organismen van dezelfde soort ...
 OWna3	<p>Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe mensen voor hun levensbehoeften sterk afhankelijk zijn van de natuur.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-12j Onderzoeken en illustreren hoe de mens afhankelijk is van grondstoffen uit de natuur.

OWna4

Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe levende organismen groeien en zich voortplanten.

- 2.5-12j Verwondering en bewondering tonen voor elke vorm van nieuw leven en dit beschermen en respecteren.
- 7-12j Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken:
  - welke verschillende stadia levende organismen in hun ontwikkeling doorlopen, deze stadia onderscheiden en chronologisch rangschikken;
  - hoe levende organismen afsterven of dood gaan;
  - hoe de ontwikkeling van levende organismen soms anders dan verwacht verloopt en dat respecteren.

OWna5

Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe levende organismen door een specifieke (lichaams)bouw, houding of handeling aangepast zijn om in hun omgeving te functioneren en te overleven.

- 4-12j De uitwendige bouw van een plant onderzoeken en daarbij woorden gebruiken zoals wortel, stengel, steel, knop, bloem, vrucht, stam, kruin ...
- 4-12j Illustreren hoe bepaalde houdingen of handelingen van organismen wijzen op en aanpassing aan hun omgeving.

OWna7

Ervaren, onderzoeken, vaststellen en illustreren hoe mensen de natuur en het milieu zowel op een positieve als negatieve wijze beïnvloeden.

- 7-12j Ervaren, onderzoeken en vaststellen hoe iets maken vaak leidt tot één of andere vorm van afval - illustreren hoe bepaalde menselijke activiteiten soms schade berokkenen in de vorm van lucht-, water- en bodemverontreiniging, opwarming van de aarde ...

IVds1

De complexiteit van gebeurtenissen in de wereld ervaren, vaststellen en uitdrukken welke de gevolgen ervan zijn hier en elders, nu en later.

- 2.5-12j De onmiddellijke gevolgen van eigen handelingen op de omgeving en op anderen ervaren.
- 7-10j De onmiddellijke gevolgen (bedoelde en onbedoelde) van een handeling of gebeurtenis uit de eigen leefwereld aantonen.

LEERPLANDOELEN OVSG

WO-NAT-01.08	De leerlingen kunnen op hun niveau (evt. met behulp van een volwassene), eenvoudige bronnen hanteren om meer te weten te komen over de natuur en het milieu.
WO-NAT-02.06	De leerlingen leggen een duidelijk verband tussen de omgeving en het al dan niet voorkomen van organismen.
WO-NAT-02.07a	De leerlingen geven bij dieren kenmerken aan waaruit hun aangepastheid blijkt aan omgevingsinvloeden.
WO-NAT-02.07b	De leerlingen geven bij dieren kenmerken aan waaruit hun aangepastheid blijkt aan bescherming tegen de vijand.
WO-NAT-02.07c	De leerlingen geven bij dieren kenmerken aan waaruit hun aangepastheid blijkt aan hun voeding.
WO-NAT-02.08	De leerlingen geven bij planten kenmerken aan waaruit hun aangepastheid blijkt aan omgeving.
WO-NAT-02.09	De leerlingen weten dat organismen hun energie halen uit voedsel om te kunnen functioneren.

WO-NAT-02.10	De leerlingen stellen vast dat alle voedselketens starten bij planten.
WO-NAT-02.12	De leerlingen illustreren dat organismen in een bepaalde biotoop afhankelijk zijn van elkaar.
WO-NAT-02.18	De leerlingen tonen aan dat de invloed van de mens op de aanwezigheid van organismen positief of negatief kan zijn.
WO-NAT-02.19	De leerlingen illustreren dat er organismen met uitsterven bedreigd zijn.
WO-NAT-02.21*	De leerlingen zijn bereid om een bijdrage te leveren aan het in stand houden van bedreigde plant- en diersoorten in hun omgeving.
WO-NAT-03.09	De leerlingen benoemen en beschrijven de voornaamste delen van een plant.
WO-NAT-03.10	De leerlingen kennen de functie van de voornaamste delen van een plant.
WO-NAT-03.29	De leerlingen kunnen enkele eenvoudige ontwikkelingscycli opstellen en bespreken.
WO-NAT-08.02*	De leerlingen tonen een houding van zorg en respect voor de natuur.
WO-NAT-08.03	De leerlingen verwoorden waarom het noodzakelijk is zorg te dragen voor dieren, planten en het milieu.
WO-NAT-08.04	De leerlingen beseffen dat de mens voor zijn levensbehoeften afhankelijk is van het natuurlijk leefmilieu.
WO-NAT-08.15	De leerlingen geven voorbeelden van schadelijke gevolgen van water-, grond- en luchtverontreiniging, geluidsoverlast en lichtvervuiling.
WO-NAT-08.16	De leerlingen kunnen bij een milieuprobleem in hun omgeving, het probleem en mogelijke oorzaken ervan beschrijven.
WO-MAA-SCV-14	De leerlingen ervaren dat taakverdelend werken of samenwerken zinvol kan zijn en kunnen de positieve gevolgen daarvan verwoorden.
WO-MNS-SC-1.3.2.	De leerlingen begrijpen dat samenwerken noodzakelijk kan zijn om een bepaald doel te bereiken.
WO-MNS-SC-1.3.11.	De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.
WO-MNS-SV-2.5.3.	De leerlingen kunnen een initiatief voor een gespreksonderwerp of voor de oplossing van een probleem verwoorden.
WO-MNS-SV-2.5.4.	De leerlingen kunnen verslag uitbrengen over een taakgroep.
WO-MNS-SV-2.5.5.	De leerlingen kunnen de verantwoordelijkheid van een groepstaak op zich nemen.
WO-MNS-SV-2.6.1.	De leerlingen kunnen instemming betonen.
WO-MNS-SV-2.6.2.	De leerlingen kunnen een opgelegde taak rustig uitvoeren.
WO-MNS-SV-2.8.3.	De leerlingen durven voor hun mening op een aanvaardbare manier opkomen.
WO-MNS-SV-2.10.1.	De leerlingen kunnen aangeven dat zij iets niet begrepen hebben, niet weten, niet kunnen, niet durven of dat zij twijfelen.
WO-MNS-SV-2.10.3.	De leerlingen kunnen kritiek, indien terecht, aanvaarden.
WO-MNS-SV-2.11.7.	De leerlingen kunnen in ik-termen spreken.
WO-MNS-SV-2.11.11.	De leerlingen kunnen een gesprek afronden.
WO-MNS-SV-2.11.12.	De leerlingen kunnen op elkaar inspelen (verbaal/non-verbaal): niet naast elkaar praten.
WO-MNS-SV-2.11.13.	De leerlingen kunnen het actief luisteren en het zelf spreken evenwichtig afwisselen.
LOD-SOV-02.03.	De leerlingen kunnen de ander laten uitspreken.

- LOD-SOV-02.05; De leerlingen kunnen in ik-termen spreken.
- LOD-SOV-02.07. De leerlingen kunnen actief luisteren.
- LOD-SOV-02.08. De leerlingen kunnen verbale en non-verbale informatie gebruiken om elkaar beter te begrijpen.

LEERPLANDOELEN GO!

WO:

- 3121 Een taak binnen de groep op een verantwoordelijke wijze oppakken.
- 3123 Met eigen voorbeelden illustreren hoe een groep tot gedragen democratische beslissingen kan komen waarbij ook rekening gehouden wordt met minderheidsstandpunten.
- 32106 Een houding van zorg en respect voor de natuur.
- 32203 De belangrijkste delen van planten (ook bloem, meeldraad, stamper, vrucht) aanduiden, benoemen en in eigen woorden de functie ervan uitleggen.
- 32211 Aangeven dat voor de bevruchting van zaadplanten bestuiving nodig is en dat dit meestal door de wind of door insecten gebeurt.
- 32213 De levenscyclus van één zaadplant beschrijven (bijv. bestuiving, groei van de vrucht, vrucht, verspreiding zaad, ontkiemen, groei ...).
- 32220 Illustreren dat de mens de aanwezigheid van planten in zijn omgeving beïnvloedt (bijv. akkerbouw, tuinen, parken, bermen, poelen, vijvers, beken ...).
- 32312 Met voorbeelden illustreren hoe dieren soms nuttig, soms schadelijk kunnen zijn voor de mens (boerderijdieren, insecten, ongedierte ...).
- 32805 Acties bedenken die zij zelf kunnen uitvoeren om milieubewuster om te gaan met afval, water, energie.
- 32806 Eenvoudige voorbeelden geven van situaties uit hun eigen leefwereld of de actualiteit die lucht-, water- of bodemvervuilend of –aantastend zijn.

Mondelinge taalvaardigheid:

- 11102 Bereid zijn de eigen gevoelens en verlangens op een persoonlijke manier uit te drukken.
- 11103 Bereid zijn om te luisteren en te spreken en zich in te leven in de boodschap.
- 11104 Plezier beleven aan luisteren en spreken.
- 11105 Bereid zijn na te denken en te reflecteren over het eigen luister- en spreekgedrag.
- 11106 Bereid zijn om in communicatie met anderen respect en waardering op te brengen.
- 11107 Bereid zijn om spontaan te spreken.
- 11108 Bereid zijn de luister- en spreekconventies na te leven.
- 11109 Zich voldoende kritisch en weerbaar opstellen bij het luisteren en spreken met leeftijdsgenoten.

MODULE 4: ZIJN BIJEN BOOS OP DE IMKER ALS HIJ HONING AFNEEMT?

EINDTERMEN

Natuur:

- 1.26 De leerlingen tonen respect en zorg voor de natuur vanuit het besef dat de mens voor zijn levensbehoeften afhankelijk is van het natuurlijk leefmilieu.

Techniek:

- 2.7 De leerlingen kunnen in concrete ervaringen stappen van het technisch proces herkennen (het probleem stellen, oplossingen ontwikkelen, maken, in gebruik nemen, evalueren).
- 2.13 De leerlingen kunnen een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uitvoeren.
- 2.16 De leerlingen zijn bereid hygiënisch, nauwkeurig, veilig en zorgzaam te werken.

Nederlands : spreken

- 2.2 De leerlingen kunnen (verwerkingsniveau = beschrijven) het gepaste taalregister hanteren als ze: aan iemand om ontbrekende informatie vragen.

LEERPLANDOELEN ZILL

 OWte1	<p>Ervaren, onderzoeken en vaststellen hoe eenvoudige technische systemen gemaakt zijn van grondstoffen, ingrediënten, materialen en/of onderdelen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-12j Ervaren, onderzoeken en vaststellen hoe belangrijk juiste ingrediënten en de hoeveelheid ervan zijn voor het welslagen van een bereiding - ervaren en vaststellen hoe grondstoffen worden verwerkt tot materialen en/of producten.
 OWte3	<p>Eenvoudige bestaande technische systemen uit de omgeving hanteren, begrijpen, vergelijken, (de)monteren, evalueren en onderhouden.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Eenvoudige technische systemen hanteren, monteren en demonteren - veilig, nauwkeurig, hygiënisch en zorgzaam werken met materialen, producten en gereedschappen. • 7-12j Onderzoeken en vaststellen waarom een zelf gemaakt of bereid technisch systeem goed, niet of slecht functioneert - werkwijzen en technische systemen vergelijken en beoordelen aan de hand van criteria - inzien dat technische systemen om onderhoud vragen. • 7-12j Bepalen aan welke vereisten het technisch systeem dat ze willen gebruiken of realiseren, moet voldoen in functie van een vooropgesteld doel.
 OWte4	<p>Vanuit een behoefte een technische oplossing bedenken voor een probleem, daarbij de verschillende stappen van het technisch proces doorlopen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-12j Een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen en daarbij de verschillende stappen van het technisch proces doorlopen: het probleem stellen, ontwerpen, maken, in gebruik nemen en evalueren.
 OWna1	<p>De natuur actief opzoeken en waarderen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4-12j Via exploreren meer te weten te komen over de natuur en het milieu.
 OWna3	<p>Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe mensen voor hun levensbehoeften sterk afhankelijk zijn van de natuur.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-12j Onderzoeken en illustreren hoe de mens afhankelijk is van grondstoffen uit de natuur.
 TOtg4	<p>Mondeling en schriftelijk willen en durven communiceren en het nut daarvan inzien.</p>

 TOtg5	Bereid zijn om taal correct, verzorgd en gepast te gebruiken.
 TOmn1	<p>Een mondelinge boodschap verwerken.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Informatie herkennen en selecteren (in mededelingen, vragen, instructies en uiteenzettingen uit verschillende media). • 2.5-12j Via modeling kennismaken met luisterstrategieën: voorspellen, visualiseren, verbinden met voorkennis over het onderwerp, nadenken over woordbetekenissen, terugblikken, begrip controleren, het luisterdoel voor ogen houden ... • 9-12j Verwerken van informatie uit verschillende boodschappen door: de informatie te vergelijken, de volgorde van belangrijkheid te bepalen, de informatie te schematiseren.
 TOmn2	<p>Een mondelinge boodschap overbrengen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijk verslag uitbrengen (over een beluisterde of gelezen tekst, een beleefd voorval, een behandeld onderwerp). • 7-9j Inzetten van spreekstrategieën op initiatief van en met hulp van de leraar: ideeën genereren, informatie verzamelen in functie van de boodschap, spreekgedrag afstemmen op het spreekdoel, de verwachtingen van de luisteraar(s) inschatten, hulpbronnen inschakelen om de spreekopdracht voor te bereiden of uit te voeren, eigen boodschappen beoordelen naar vorm en inhoud ...

LEERPLANDOELEN OVSG

Natuur en techniek:

WO-NAT-08.04	De leerlingen beseffen dat de mens voor zijn levensbehoeften afhankelijk is van het natuurlijk leefmilieu.
WO-TEC-02.04	De leerlingen gaan vaardig en correct om met materialen en gereedschappen die aan hun leeftijd aangepast zijn.
WO-TEC-02.08	De leerlingen gebruiken courante materialen en hulpmiddelen op een veilige en hygiënische manier.
WO-TEC-02.09	De leerlingen bergen materialen en hulpmiddelen na gebruik ordelijk en schoongemaakt op.
WO-TEC-02.10	De leerlingen kunnen een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen door verschillende stappen van het technisch proces te doorlopen: probleemstelling, ontwerpen, maken, in gebruik nemen en evalueren.
WO-TEC-02.24	De leerlingen voeren een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uit.
WO-TEC-02.26	De leerlingen controleren of een technische realisatie voldoet aan vooropgestelde behoeften en eisen.
WO-TEC-04.02	De leerlingen zijn bereid hygiënisch, veilig en zorgzaam te werken.
WO-TEC-04.03	De leerlingen zijn bereid nauwkeurig te werken.
NL-SPR-DV-D03-04-02	De leerlingen kunnen een informatieve vraag met eigen woorden herformuleren.
NL-SPR-DV-D03-04-06	De leerlingen kunnen naast gesloten ook open vragen stellen.
NL-SPR-GESPR-TV-01-37	De leerlingen kunnen in een gesprek met een bekende volwassene relevante vragen stellen en doorvragen wanneer zij bijkomende informatie verlangen.

NL-SPR-GESPR-TV-01-38	De leerlingen kunnen in een gesprek met een bekende volwassene relevante vragen stellen en doorvragen wanneer zij de bedoeling niet begrepen hebben.
NL-SPR-GESPR-TV-01-40	De leerlingen kunnen aan een geïnterviewde persoon relevante en gevarieerde vragen stellen die de gewenste informatie opleveren.
NL-SPR-GESPR-TV-01-41	De leerlingen kunnen in een telefoongesprek relevante vragen stellen, die het gesprek gaande houden.
NL-SPR-GESPR-TV-01-46	De leerlingen kunnen in een interview relevante antwoorden geven op vragen.
NL-SPR-DV-D01-01	De leerlingen kunnen verwoorden tot wie ze zich richten.
NL-SPR-DV-D01-02-02	De leerlingen kunnen zeggen welk hun spreekdoel is door te zeggen wat zij met hun spreektaak beogen.
NL-SPR-DV-D01-05-01	De leerlingen kunnen de oriëntatievragen bij de planning van hun spreektaak gebruiken door de oriëntatievragen afzonderlijk te beantwoorden met hulp van de leraar.

LEERPLANDOELEN GO!

Spreken

- 11302 Verstaanbaar, vlot en begrijpelijk spreken.
- 11303 Spreken met verzorgde intonatie.
- 11304 Spreken met verzorgde articulatie.
- 11319 Spontaan vragen stellen om informatie in te winnen.
- 11321 Bij een behandeld onderwerp binnen de verschillende leergebieden zowel gesloten, open als keuzevragen stellen om de gewenste informatie te bekomen.
- 11324 Bij een behandeld onderwerp binnen de verschillende leergebieden doorvragen om de gewenste informatie te bekomen.
- 11365 Gerichte vragen voorbereiden en stellen om de gewenste informatie te bekomen bij leeftijdgenoten en bekende volwassenen.
- 11366 Gerichte vragen voorbereiden en stellen om de gewenste informatie te bekomen bij onbekende volwassenen.

Natuur

- 32312 Met voorbeelden illustreren hoe dieren soms nuttig, soms schadelijk kunnen zijn voor de mens (boerderijdieren, insecten, ongedierte ...).

Techniek

- 33104 Hygiënisch, veilig, zorgzaam en nauwkeurig werken.
- 33218 Van veel voorkomende en zelf vaak gebruikte technische systemen de stappen van het technische proces herkennen in concrete ervaringen.
- 33301 Een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen door verschillende stappen van het technisch proces te doorlopen.
- 33317 Een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uitvoeren.

MODULE 5: KUNNEN WE BOUWEN AAN EEN TOFFE KLAS?

EINDTERMEN

Mens:

- 1.4 De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.
- 1.7 De leerlingen hebben aandacht voor de onuitgesproken regels die de interacties binnen een groep typeren en zijn bereid er rekening mee te houden.

Natuur:

- 1.26 De leerlingen tonen respect en zorg voor de natuur vanuit het besef dat de mens voor zijn levensbehoeften afhankelijk is van het natuurlijk leefmilieu.

Techniek:

- 2.7 De leerlingen kunnen in concrete ervaringen stappen van het technisch proces herkennen (het probleem stellen, oplossingen ontwikkelen, maken, in gebruik nemen, evalueren).
- 2.13 De leerlingen kunnen een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uitvoeren.
- 2.16 De leerlingen zijn bereid hygiënisch, nauwkeurig, veilig en zorgzaam te werken

Historische tijd:

- 3.5 De leerlingen kunnen belangrijke gebeurtenissen of ervaringen uit eigen leven chronologisch ordenen en indelen in periodes. Ze kunnen daarvoor eigen indelingscriteria vinden.

Wiskunde Meetkunde:

- 3.1 De leerlingen kunnen begrippen en notaties waarmee de ruimte meetkundig wordt bepaald aan de hand van concrete voorbeelden verklaren.
- 3.2 De leerlingen kunnen op basis van volgende eigenschappen de volgende meetkundige objecten herkennen en benoemen: punten, lijnen, hoeken en vlakke figuren (driehoeken, vierhoeken, cirkels).
- 3.4 De leerlingen kunnen de verschillende soorten hoeken classificeren en de verschillende soorten vierhoeken classificeren op grond van zijden en hoeken. Zij kunnen deze ook concreet vormgeven.
- 3.5 De leerlingen kunnen met een passer een cirkel tekenen.

LEERPLANDOELEN ZILL

OWte1

Ervaren, onderzoeken en vaststellen hoe eenvoudige technische systemen gemaakt zijn van grondstoffen, ingrediënten, materialen en/of onderdelen.

- 7-12j Ervaren, onderzoeken en vaststellen hoe belangrijk juiste ingrediënten en de hoeveelheid ervan zijn voor het welslagen van een bereiding.

OWte3

Eenvoudige bestaande technische systemen uit de omgeving hanteren, begrijpen, vergelijken, (de)monteren, evalueren en onderhouden.

- 2.5-12j Eenvoudige technische systemen hanteren, monteren en demonteren - veilig, nauwkeurig, hygiënisch en zorgzaam werken met materialen, producten en gereedschappen.
- 7-12j Onderzoeken en vaststellen waarom een zelf gemaakt of bereid technisch systeem goed, niet of slecht functioneert - werkwijzen en technische systemen vergelijken en beoordelen aan de hand van criteria.
- 7-12j Bepalen aan welke vereisten het technisch systeem dat ze willen gebruiken of realiseren, moet voldoen in functie van een vooropgesteld doel.

OWte4

Vanuit een behoefte een technische oplossing bedenken voor een probleem, daarbij de verschillende stappen van het technisch proces doorlopen.

- 7-12j Een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen en daarbij de verschillende stappen van het technisch proces doorlopen: het probleem stellen, ontwerpen, maken, in gebruik nemen en evalueren.

IVzv1

Keuzes willen, durven en kunnen maken door betekenis te geven aan die keuzes en daar de verantwoordelijkheid voor opnemen.

- 7-10j Voor zichzelf betekenis geven aan verschillende keuzes - de eigen keuze uitleggen - de factoren die een keuze beïnvloeden bespreken - nadenken over alledaagse keuzes - voor- en nadelen van een keuze benoemen - verantwoordelijkheid dragen voor een genomen beslissing - andermans keuzes voorspellen en respecteren.

IVzv3

Doelgericht en efficiënt handelen door taken te plannen, uit te voeren, erop te reflecteren en waar nodig bij te sturen in functie van zelfredzaam en zelfstandig functioneren.

- 4-12j Een activiteit, taak, opdracht individueel of in kleine groep plannen en organiseren in functie van een vooropgesteld doel - het nodige materiaal kiezen, bij de hand halen en op een geëigende wijze hanteren - na gebruik materiaal zorgzaam opbergen - hun werkhouding afstemmen op een vooropgesteld doel.

Serv3

Samenwerken met anderen en zo bijdragen aan het realiseren van een gemeenschappelijk doel.

- 5-12j Meewerken aan een grotere groepsopdracht - kunnen samenwerken met anderen rond een gemeenschappelijk idee of doel - samenwerken met anderen ondanks verschillen.
- 9-12j Zich samen verantwoordelijk voelen voor iets - gezamenlijke doelen bepalen en nastreven - groep vormen en blijven, ook bij eventuele strubbelingen - bij de samenwerking gedrag en taal op elkaar afstemmen.
- 9-12j Elkaars rol en taakbesef bespreken.

IKwn2

Gewetensvol en verantwoord handelen.

WDlw3

Wiskundige problemen oplossen in betekenisvolle situaties binnen en buiten de klas en de redeneringen daarbij onderbouwen, vergelijken, bijsturen, weergeven en beoordelen.

WDlw4

Redeneren over wiskundige patronen en verbanden.

WDmk2

Inzicht verwerven in meetkundige objecten.

- Vlakke figuren > 8-10j Veelhoeken onder de vlakke figuren aanwijzen en benoemen op basis van het aantal zijden, en daarbij de termen driehoek, vierhoek, vijfhoek, zeshoek, veelhoek kennen en gebruiken.
- Vlakke figuren > 8-10j Cirkels onderzoeken en vaststellen dat elk punt van de omtrek even ver ligt van het middelpunt en daarbij de termen middelpunt, straal en diameter kennen en gebruiken - een cirkel tekenen met een passer.

WDmk3

Inzicht verwerven in meetkundige relaties.

- Gelijkheid en gelijkvormigheid > 8-10j Onderzoeken en vaststellen van gelijkheid van vorm én grootte in de omgeving en in vlakke figuren.
- Gelijkheid en gelijkvormigheid > 8-10j Eenvoudige figuren van gelijke vorm en grootte tekenen op geruit papier.

 OWti3	<p>Gebeurtenissen uit het eigen leven en uit de geschiedenis verkennen en in de tijd situeren.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 2.5-12j Belangstelling tonen voor het verleden, heden en de toekomst, hier en elders. • 8-10j Historische en natuurhistorische elementen uit hun omgeving zoals voorwerpen, verhalen, fossielen ... exploreren en ze globaal situeren op een tijdlijn.
 OWti4	<p>Vaststellen en uitdrukken hoe de geschiedenis doorwerkt in de samenleving van vandaag en morgen en hoe je als mens deel uitmaakt van de geschiedenis.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 7-12j Actuele toestanden, gebeurtenissen en erfgoed uit de omgeving verbinden met het verleden.
 OWti5	<p>Ervaren, onderzoeken, vaststellen en uitdrukken hoe de werkelijkheid verandert en de kennis erover evolueert in de tijd.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 4-12j Onderzoeken en illustreren hoeveel dingen, fenomenen en gebeurtenissen van nu gelijkenissen en verschillen vertonen met vroeger.

LEERPLANDOELEN OVSG

Techniek:

WO-TEC-02.04	De leerlingen gaan vaardig en correct om met materialen en gereedschappen die aan hun leeftijd aangepast zijn.
WO-TEC-02.08	De leerlingen gebruiken courante materialen en hulpmiddelen op een veilige en hygiënische manier.
WO-TEC-02.09	De leerlingen bergen materialen en hulpmiddelen na gebruik ordelijk en schoongemaakt op.
WO-TEC-02.10	De leerlingen kunnen een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen door verschillende stappen van het technisch proces te doorlopen: probleemstelling, ontwerpen, maken, in gebruik nemen en evalueren.
WO-TEC-02.24	De leerlingen voeren een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uit.
WO-TEC-02.26	De leerlingen controleren of een technische realisatie voldoet aan vooropgestelde behoeften en eisen.
WO-TEC-04.02	De leerlingen zijn bereid hygiënisch, veilig en zorgzaam te werken.
WO-TEC-04.03	De leerlingen zijn bereid nauwkeurig te werken.

Mens:

WO-MNS-SC-1.2.7	De leerlingen kunnen een situatie, een handeling vanuit verschillende gezichtspunten bekijken en beoordelen.
WO-MNS-SC-1.2.9	De leerlingen kunnen rekening houden met het perspectief van de ander in de keuze van het eigen handelen.
WO-MNS-SC-1.3.2	De leerlingen begrijpen dat samenwerken noodzakelijk kan zijn om een bepaald doel te bereiken.
WO-MNS-SC-1.3.3	De leerlingen beseffen dat regels en afspraken situatiegebonden kunnen zijn.
WO-MNS-SC-1.3.4	De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten.
WO-MNS-SC-1.3.5	De leerlingen kennen en begrijpen omgangsvormen, leefregels en afspraken die van belang zijn voor het samenleven in een groep.

WO-MNS-SC-1.3.11	De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen.
WO-MNS-SV-2.6.3	De leerlingen kunnen een beperkt aantal regels en afspraken nakomen.
WO-MNS-SV-2.12.5	De leerlingen kunnen met hulp van een volwassene regels en een taakverdeling afspreken met het oog op een vlotte groepswerking bij een spel of taak.
WO-MNS-SV-2.12.6	De leerlingen kunnen de regels en de taakverdeling die in de groep afgesproken werden, naleven en controleren of de anderen dit ook doen.
WO-MNS-SV-2.12.8	De leerlingen kunnen overleggen naar aanleiding van een groepsopdracht.
WO-MNS-SV-2.12.10	De leerlingen herinneren anderen aan de bedoeling van het samenwerken. Ze geven blijk de intentionaliteit van de opdracht in gedachten te houden.
WO-MNS-SV-2.12.11	De leerlingen zijn bereid rekening te houden met de onuitgesproken regels die de interacties binnen hun groep bepalen.

Tijd:

WO-TIJD-52b	De leerlingen kunnen illustreren dat een herkenbare actuele toestand door de geschiedenis beïnvloed werd en in de loop der tijden evolueerde over situaties i.v.m. buurt, gemeente.
WO-TIJD-57a	De leerlingen kunnen duidelijke historische elementen situeren in de juiste tijdsperiode aan de hand van een tijdsband: buurt, gemeente, provincie, gewest.
WO-TIJD-63	De leerlingen betonen belangstelling voor het verleden, heden en toekomst, hier en elders.

Wiskunde meetkunde:

WI-MVL.IDEN.5	Tevens kunnen de lln. vierkanten, rechthoeken en driehoeken construeren door te vouwen, prikken, knippen, tekenen, scheuren, omlijnen, leggen ... en kunnen daarbij hulpmiddelen hanteren.
WI-MVL.IDEN.7.8	De lln. kunnen volgende begrippen correct hanteren: straal, diameter (middellijn), middelpunt.
WI-MVL.IDEN.12	De lln. kunnen op grond van het aantal zijden (of hoeken) veelhoeken benoemen.
WI-MVL.CLAS.2.1	De lln. kunnen bij onderstaande vierhoeken de eigenschappen van zijden en hoeken ontdekken en verwoorden en omgekeerd op grond van die eigenschappen de figuren benoemen: vierkant.
WI-MVL.CLAS.2.2	De lln. kunnen bij onderstaande vierhoeken de eigenschappen van zijden en hoeken ontdekken en verwoorden en omgekeerd op grond van die eigenschappen de figuren benoemen: rechthoek.
WI-MVL.CLAS.2.3	De lln. kunnen bij onderstaande vierhoeken de eigenschappen van zijden en hoeken ontdekken en verwoorden en omgekeerd op grond van die eigenschappen de figuren benoemen: ruit.
WI-MVL.CLAS.2.4	De lln. kunnen bij onderstaande vierhoeken de eigenschappen van zijden en hoeken ontdekken en verwoorden en omgekeerd op grond van die eigenschappen de figuren benoemen: parallellogram.
WI-MVL.CLAS.4	De lln. kunnen andere eigenschappen van vierhoeken onderzoeken, ontdekken en verwoorden.
WI-MVL.STRUC.5	De lln. kunnen in en om vlakke figuren die geen veelhoek zijn (cirkels, ovalen, eilandjes,...) veelhoeken tekenen die in omtrek en/of oppervlakte die figuren benaderen.
WI-MVL.STRUC.8.1	De lln. kunnen een passer hanteren als een instrument om punten of lijnen te tekenen op een gelijke afstand van een punt.
WI-MVL.STRUC.8.2	De lln. kunnen een passer hanteren als een instrument om punten of lijnen te tekenen op een gelijke afstand van een punt. Zij kunnen zo ook een cirkel tekenen met gegeven straal.

LEERPLANDOELEN GO!

WO Tijd:

- 3.4.1.1 Op een correcte wijze begrippen hanteren die verwijzen naar aanduidingen van tijd in het actief taalgebruik, in leeftijdsgebonden en authentieke contexten.
- 3.4.5.19 Enkele historische feiten, personages, gebouwen, gebeurtenissen, toestanden ..., uit de omgeving ordenen (chronologisch rangschikken en situeren) op een eeuwband.
- 3.4.5.20 Eenvoudige informatie halen uit historische geschriften, prenten, schilderijen, foto's, films ... die handelen over de omgeving.
- 3.4.5.22 Actuele toestanden over de eigen omgeving, die voor kinderen herkenbaar zijn, aan de hand van gepaste bronnen vergelijken met toestanden uit het verleden.

WO Techniek:

- 33104 Hygiënisch, veilig, zorgzaam en nauwkeurig werken.
- 33218 Van veel voorkomende en zelf vaak gebruikte technische systemen de stappen van het technische proces herkennen in concrete ervaringen.
- 33301 Een probleem, ontstaan vanuit een behoefte, technisch oplossen door verschillende stappen van het technisch proces te doorlopen.
- 33317 Een eenvoudige werktekening of handleiding stap voor stap uitvoeren.

Wiskunde Meetkunde:

- 2.3.15 Parallellogrammen kunnen herkennen en benoemen als vierhoeken waarvan de overstaande zijden gelijk zijn.
- 2.3.16 Ruiten kunnen herkennen en benoemen als vierhoeken waarvan alle zijden gelijk zijn.
- 2.3.23 Rechthoeken kunnen herkennen, benoemen en construeren als een vierhoek waarvan alle hoeken gelijk zijn.
- 2.3.24 Vierkanten kunnen herkennen, benoemen en construeren.
- 2.3.28 Gelijkzijdige driehoeken kunnen herkennen, benoemen en construeren als driehoeken waarvan alle zijden gelijk zijn.
- 3.3.18 Met behulp van een passer een cirkel kunnen tekenen met gegeven straal.
- 3.3.23 De zesvlakken kunnen indelen met als criterium de soorten veelhoeken van de zijvlakken.

WO Mens:

- 31201 Een taak binnen de groep op een verantwoordelijke wijze oppakken.
- 31202 Samenwerken met anderen in de groep, zonder onderscheid van sociale achtergrond, geslacht of etnische origine.
- 31203 Met eigen voorbeelden illustreren hoe een groep tot gedragen democratische beslissingen kan komen waarbij ook rekening gehouden wordt met minderheidsstandpunten.
- 31204 De eigen bijdrage en de eigen rol of verantwoordelijkheid in een groep/klasgroep/schoolgroep/gezin/ buurt/... omschrijven.
- 31205 Bij groepstaken leiding geven en onder leiding van een medeleerling meewerken.
- 31210 De klasregels en de schoolregels die voor hen van toepassing zijn opsommen.
- 31211 Aangeven dat er binnen de eigen groep afspraken nodig zijn.
- 31212 Afspraken maken over aspecten van het werk of het samenleven in de groep en deze vastleggen in pictogrammen of tekst.
- 31213 Met hulp van de leraar gemaakte afspraken in een groep evalueren en zo nodig verfijnen of bijstellen.